

Πρόταση διδακτορικής διατριβής

Τυπικός και άτυπος κοινωνικός έλεγχος στην κοινωνία της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου

Αναστασία Πούλου

Επόπτες: Prof. dr. A. Παπαθωμάς, Assistant Prof. dr. J.J.Klooster (University of Groningen), Associate Prof. dr. Π. Καρούζου

I. Στόχοι έρευνας

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι να εξετάσει και να ερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές ομάδες χρησιμοποιούν το δικαστικό σύστημα στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο, αν ήταν συμπεριληπτικό ή αποκλείονταν ορισμένες κοινωνικές ομάδες από τη χρήση του και με ποιους άλλους -ανεπίσημους- τρόπους οι υπήκοοι των Πτολεμαίων μπορούσαν να λύσουν τις διαπροσωπικές τους διαφορές. Αυτά τα ερωτήματα θα εξετασθούν με πολύτιμο βοήθo την παπυρολογία, και ιδιαίτερα: τις αιτήσεις προς τους βασιλείς και άλλους κρατικούς αξιωματούχους (petitions), την επίσημη αλληλογραφία και τις εκθέσεις των δικαστικών διαδικασιών. Έτσι, θα απαντηθούν επίκαιρα ερευνητικά ερωτήματα για την κοινωνία της Ελληνιστικής Αιγύπτου που αφορούν την κατανομή της εξουσίας, το κατά πόσον άλλα δίκτυα - όπως η οικογένεια, η θρησκεία, η εργασιακή και ηλικιακή ιεραρχία- επέβαλλαν κοινωνικό έλεγχο στο λαό, και ποια ήταν η θέση των φτωχών, των ακτημόνων και των γυναικών στο δικαστικό σύστημα και περαιτέρω μέσα στην ίδια την κοινωνία.

II. Μεθοδολογία

Προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα, θα χρησιμοποιηθεί η νέα μεθοδολογία “*social control approach*”¹ που πρότεινε ο Benjamin Kelly στο πρόσφατο βιβλίο του “*Petitions, Litigation and Social control in Roman Egypt*”². Με αυτή τη μέθοδο προσπαθούμε να ορίσουμε τη θέση που το δικαστικό σύστημα κατείχε σε σύγκριση με άλλα ανεπίσημα συστήματα κοινωνικού ελέγχου και να προσδιορίσουμε έτσι την καθημερινή ζωή του λαού και τη θέση της κάθε κοινωνικής ομάδας στο δικαστικό σύστημα και ευρύτερα στην κοινωνία.

Η έννοια του κοινωνικού ελέγχου ορίζεται ως όλοι οι διαθέσιμοι τρόποι μέσω των οποίων τα μέλη μιας κοινωνίας προσπαθούν να ελέγξουν την συμπεριφορά των μελών της που δε συμμορφώνεται με τα κοινωνικά πρότυπα³. Αυτοί οι τρόποι περαιτέρω διαιρούνται στον τυπικό και ο άτυπο κοινωνικό έλεγχο. Ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος εκπορεύεται από το σύστημα απονομής του δικαίου και τις τρεις υποκατηγορίες του: την αστυνομία, τα δικαστήρια και τους νόμους, και τους σφραγιστικούς θεσμούς και τις πρακτικές τους. Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος περιλαμβάνει όλους αυτούς τους μηχανισμούς που στην καθημερινή ζωή επιβάλλουν την αντίληψη του δικαίου που έχει η κοινότητα στην συμπεριφορά του υποκειμένου⁴. Αυτοί οι μηχανισμοί είναι η οικογένεια, η θρησκεία, η εργασιακή και ηλικιακή ιεραρχία καθώς και τα ιδεολογικά συστήματα, που διαγράφονται γλαφυρά στα αιτήματα των υποκειμένων προς τους βασιλείς.

¹ από εδώ και στο εξής θα καλείται: *προσέγγιση κοινωνικού ελέγχου*

² Kelly B, *Petitions, Litigation, and Social Control in Roman Egypt*. Oxford University Press; 2011.

³ Chris 2007, σ. 41

⁴ό.π. 2007, σ. 44-45

III. Η δομή της διατριβής

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφάλαιο 1: Το χρονολογικό και γεωγραφικό εύρος της έρευνας. Το πρωτογενές υλικό -επίσημα κρατικά έγγραφα- που θα χρησιμοποιηθεί.

Κεφάλαιο 2: Status Quaestionis (=η κατάσταση της έρευνας). Θέτοντας σύγχρονα ερωτήματα σε αρχαίο υλικό⁵, νομική παπυρολογία και η συμβολή της στην εξέταση της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου.

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία. Μεθοδολογικές προκλήσεις.

B. ΤΥΠΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Κεφάλαιο 1: Το διοικητικό και δικαστικό σύστημα

Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Ποιοι ήταν οι εκπρόσωποι του κράτους; Τι ρόλο έπαιζαν και ποιες οι δικαιοδοσίες τους; Πώς συνδέονται με το δικαστικό σύστημα; Βρίσκονταν ή όχι σε άμεση επαφή με το βασιλιά; Σε ποιον έκαναν απολογισμό των πράξεών τους; Ήταν εύκολα προσβάσιμοι από τον λαό;

Κεφάλαιο 2: Η αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος

Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Οδηγούνταν στο δικαστήριο τα αιτήματα προς τους βασιλείς; Έβγαιναν ετυμηγορίες που εκτελούνταν επιτυχώς; Οι κοινωνικές ομάδες το χρησιμοποιούσαν με συχνότητα ή αποτελούσε την τελευταία καταφυγή όταν όλα τα άλλα μέσα επίλυσης των διαφωνιών είχαν εξαντληθεί; Ήταν αποτελεσματικό το δικαστικό σύστημα ή συχνότατα έπαιζαν το ρόλο του τα ανεπίσημα κοινωνικά δίκτυα που έχουν αναφερθεί παραπάνω στην αποκατάσταση της τάξης; Τι μας δείχνει αυτό για την κατανομή της εξουσίας;

Κεφάλαιο 3: Το προφίλ των αιτούντων και των διαδίκων

Υποκεφάλαιο 3.1: Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Ποιοι ήταν οι αιτούντες και οι διάδικοι; Ποια ήταν η εθνικότητά τους, το οικονομικό τους status και το φύλο τους; Υπάρχει κάποια εθνοτική, οικονομική ή έμφυλη ομάδα που να υπέρ- ή να υπό- εκπροσωπείται; Είναι τα στοιχεία που δίνουν οι διάδικοι αληθινά ή οι διηγήσεις τους είναι κατά βάση ψευδείς;

Υποκεφάλαιο 3.2: Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Ποια είναι τα παράπονα των αιτούντων; Υπάρχει σύνδεση μεταξύ του είδους του παραπόνου και της κοινωνικής θέσης ή του φύλου του αιτούντα;

Υποκεφάλαιο 3.3: Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γλώσσας που χρησιμοποιείται. Διαφέρει η γλώσσα των αιτούντων ανάλογα με την οικονομική και κοινωνική τους θέση ή ανάλογα με το φύλο τους;

Κεφάλαιο 4: Η ρητορική των παπύρων και η Πτολεμαϊκή ιδεολογία

Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Ποια επίθετα και ιδιαίτερες φράσεις χρησιμοποιούνται για τους βασιλείς και τους αξιωματούχους; Τι μας δείχνει αυτό για την μέριμνα του κράτους να εγκαθιδρύσει και να διαγωνίσει την Πτολεμαϊκή ιδεολογία ως μέρος του κοινωνικού ελέγχου πάνω στα υποκείμενα;

⁵βλ. Bagnall 1995

Γ. ΑΤΥΠΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Κεφάλαιο 5: Κοινωνικός έλεγχος και άτυπα κοινωνικά δίκτυα

Κάποιοι άνθρωποι υποβάλλουν αιτήματα όχι σε μια προσπάθεια να επιλύσουν ιδιωτικά θέματα αλλά ως μέλη ομάδων στις οποίες ανήκουν. Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Βοηθούσε αυτή η πρακτική να ενδυναμωθεί η αλληλεγγύη της ομάδας κι έτσι να επιλυθούν διαπροσωπικές διαφωνίες δίχως τελικά την παρέμβαση του νόμου;

Κεφάλαιο 6: Η λειτουργία και η αποτελεσματικότητα των άτυπων κοινωνικών δικτύων

Ερωτήματα που θα απαντηθούν: Λειτουργούσαν τα κοινωνικά δίκτυα που αναφέρονται παραπάνω σαν καταλύτες για την επίλυση των διαφορών; Αποτελούσε το νομικό σύστημα τελευταία καταφυγή όταν όλα τα άλλα μέσα επίλυσης διαφορών είχαν εξαντληθεί; Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η καταφυγή στο νόμο λειτουργούσε σαν μοχλός πίεσης ώστε να επιλυθεί ευκολότερα η διαφωνία ανεπίσημα, μέσα στην ομάδα;

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΣΥΓΚΡΙΣΗ

Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα

Κεφάλαιο 8: Κοινωνικός έλεγχος στην Πτολεμαϊκή και τη Ρωμαϊκή Αίγυπτο: ομοιότητες και διαφορές
Σύγκριση των συμπερασμάτων μου με τα αντίστοιχα συμπεράσματα του B. Kelly για τη Ρωμαϊκή Αίγυπτο.

IV. Χρονοδιάγραμμα

1ος χρόνος: έρευνα και επιλογή των παπύρων που θα χρησιμεύσουν ως πρωτογενές υλικό.

2ος-3ος χρόνος: έρευνα δευτερεύουσας βιβλιογραφίας σχετικά με την συνδυαστική μελέτη της παπυρολογίας με τη σύγχρονη πολιτισμική κριτική. Συγγραφή της διατριβής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παπαθωμάς, Αμφιλόγιος. 2016. 'Εισαγωγή στην Παπυρολογία'. Τρίτη επαυξημένη έκδοση, Αθήνα.
- Allam, S. 1991. 'Egyptian Law Courts in Pharaonic and Hellenistic Times', *JEA* 77.
- Alston, R. 1994. 'Violence and Social Control in Roman Egypt', in A. Bülow-Jacobsen (ed.), *Proceedings of the 20th International Congress of Papyrologists: Copenhagen 23–29 August 1992*. Copenhagen.
- Ammar, H. 1954. *Growing Up in an Egyptian Village: Silwa, Province of Aswan*. London.
- Ando, C. 2000. *Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire*. Berkeley, Los Angeles, and London.
- Bagnall, R. S. 1988. 'Greeks and Egyptians: Ethnicity, Status, and Culture', in R. S. Bianchi (ed.), *Cleopatra's Egypt: Age of the Ptolemies*. New York.
- 1989. 'Official and Private Violence in Roman Egypt', *BASP* 26: 201–16.
- 1993b. 'Managing Estates in Roman Egypt: A Review Article', *BASP* 30.
- 1995. *Reading Papyri, Writing Ancient History*. London and New York.
- 1988b. 'Il prefetto d'Egitto (30 a.C.–297d.C): Addenda (1973–1985)', *ANRW* II 10.1.
- and Gallazzi, C. 1990. 'P.Tebt. NS inv. 88/3: petizione agli epistatai del 45 d.C.', *ZPE* 81.
- Bauschatz, J. 2007a. 'Archiphylakitai in Ptolemaic Egypt: A Hierarchy of Equals?' *SyllClass* 18.
- 2007b. 'Ptolemaic Prisons Reconsidered,' *CB* 83.
- (p.383) Bell, H. I. 1949. 'Philanthropia in the Papyri of the Roman Period', in *Hommages à Joseph Bidez et à Franz Cumont*. Brussels (Collection Latomus, vol. 2).
- Berger, A. 1952. Review of E. M. Husselman, A. E. R. Boak, and W. F. Edgerton, *Michigan Papyri, Vol. 5: Papyri from Tebtunis, Part II*, *JJP* 1.
- Biezuńska-Małowist, I. 1957–8. 'La famille du vétéran romain C. Iulius Niger de Karanis', *Eos* 49.1.
- 1985. 'L'esclavage dans l'Egypte greco-romaine: Quelques observations en marge de publications récentes', *BASP* 22.
- Biscottini, M. V. 1966. 'L'archivio di Tryphon, tessitore di Oxyrhynchos', *Aegyptus* 46.
- Bowman, A. K. 1976. 'Papyri and Roman Imperial History, 1960–75', *JRS* 66.
- 1985. 'Landholding in the Hermopolite Nome in the Fourth Century AD', *JRS* 75.
- 1986. *Egypt after the Pharaohs 332 BC–AD 642: From Alexander to the Arab Conquest*. Berkeley.
- 1996. 'Egypt', in A. K. Bowman, E. Champlin, and A. Lintott (eds.), *The Cambridge Ancient History, Vol. 10: The Augustan Empire, 43 B.C.–A.D. 69*. 2nd edn. Cambridge.
- 2005. 'Egypt from Septimius Severus to the Death of Constantine', in A. K. Bowman, A. Cameron, and P. D. A. Garnsey (eds.), *The Cambridge Ancient History, Vol. 12: The Crisis of Empire, AD 193–337*. 2nd edn. Cambridge.
- (eds.) 2007. *Oxyrhynchus: A City and its Texts*. London.
- Brunt, P. A. 1975. 'The Administrators of Roman Egypt', *JRS* 65.

- Bryen, A. Z. 2008a. 'Visibility and Violence in Petitions from Roman Egypt', GRBS 48.
 ——— 2008b. 'Violence, Law, and Society in Roman and Late Antique Egypt'. Unpublished PhD Dissertation, University of Chicago.
- Camiñas, J. G. 1994. 'Régimen jurídico del iusiurandum calumniae', SDHI 60.
- Capasso, M., Messeri Savorelli, G., and Pintaudi, R. (eds.) 1990. *Miscellanea Papyrologica in occasione del bicentenario dell'edizione della Charta Borgiana*. Florence. 2 vols (Pap.Flor., vol. 29).
- Casarico, L. 1987. 'Per la storia di un toponimo: Ptolemais Euergetis-Arsinoiton polis', *Aegyptus* 67.
- Chriss, J. J. 2007. *Social Control: An Introduction*. Cambridge and Malden, MA.
- Clarysse, W. 1985. 'Greeks and Egyptians in the Ptolemaic Army and Administration', *Aegyptus* 65.
 ——— 2009. 'House of Sokrates, Son of Sarapion, Tax-Collector', *Leuven Homepage of Papyrus Archives*, [http:// www.trismegistos.org/arch/archives/pdf/109.pdf](http://www.trismegistos.org/arch/archives/pdf/109.pdf) (accessed 12 March 2011).
 ——— and Thompson, D. J. 2006. *Counting the People in Hellenistic Egypt*. Cambridge. 2 vols.
- Cockburn, J. S. 1978. 'Trial by the Book? Fact and Theory in the Criminal Process, 1558– 1625', in J. H. Baker (ed.), *Legal Records and the Historian*. London.
- Cohen, D. 1991. *Law, Sexuality, and Society: The Enforcement of Morals in Classical Athens*. Cambridge.
 ——— 1995. *Law, Violence and Community in Classical Athens*. Cambridge.
- Coles, R. A. 1966. *Reports of Proceedings in Papyri*. Brussels (Pap.Brux., vol. 4).
- De Ligt, L. 2008. Review of D. Kehoe, *Law and the Rural Economy in the Roman Empire*, JRS 98.
- Evans Grubbs, J. 2002. *Women and the Law in the Roman Empire: A Sourcebook on Marriage, Divorce and Widowhood*. London and New York.
- Fakhouri, H. 1972. *Kafr el-Elow: An Egyptian Village in Transition*. New York.
- Foucault, Michel. 2018. *The order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. London: Routledge.
- Gagos, T. and van Minnen, P. 1994. *Settling a Dispute: Toward a Legal Anthropology of Late Antique Egypt*. Ann Arbor.
 ——— Koenen, L., and McNellen, B. E. 1992. 'A First-Century Archive from Oxyrhynchos or Oxyrhynchite Loan Contracts and Egyptian Marriage', in J. H. Johnson (ed.), *Life in a MultiCultural Society: Egypt from Cambyses to Constantine and Beyond*. Chicago (Studies in Ancient Oriental Civilization, vol. 51).
- Goudriaan, K. 1988. *Ethnicity in Ptolemaic Egypt*. Amsterdam (Dutch Monographs on Ancient History and Archaeology, vol. 5).

- Haensch, R. 1992. 'Das Statthalterarchiv', ZRG 109.
— 1994. 'Die Bearbeitungsweisen von Petitionen in der Provinz Aegyptus', ZPE 100.
- Harper, R. R. I. 1997. 'The Forensic Saviour: Petitions and Power in Greco-Roman Egypt'. Unpublished PhD Thesis, University of Sydney.
- Hunter, V. J. 1994. *Policing Athens: Social Control in the Attic Lawsuits, 420–320 B.C.* Princeton, NJ.
- Kelly B. 2011. 'Petitions, Litigation, and Social Control in Roman Egypt'. Oxford University Press; 2011.
- Modrzejewski, J. 1952. 'Private Arbitration in the Law of Greco-Roman Egypt', JJP 6
— 1995. 'Law and Justice in Ptolemaic Egypt', H. Maehler and M. J. Geller (eds.), *Legal Documents of the Hellenistic World*. London.
- Morris, R. L. B. 1981. 'Reflections of Citizen Attitudes in Petitions from Roman Oxyrhynchus', in R. S. Bagnall et al. (eds.), *Proceedings of the Sixteenth International Congress of Papyrology: New York, 24–31 July 1980*. Chico, CA (*Am.Stud.Pap.*, vol. 23).
- Oates, J. F. 1975. 'Ptolemais Euergetis and the City of the Arsinoites', BASP 12.
- Parca, M. 2002. 'Violence by and against Women in Documentary Papyri from Ptolemaic and Roman Egypt', in Melaerts and Mooren 2002.
- Riess, W. 2008. 'Private Violence and State Control: The Prosecution of Homicide and its Symbolic Meanings in Fourth Century BC Athens', in C. Brélaz and P. Ducrey (eds.), *Sécurité collective et ordre public dans les sociétés anciennes*. Geneva (*Entretiens sur l'Antiquité classique*, vol. 54).
- Roberts, S. 1979. *Order and Dispute: An Introduction to Legal Anthropology*. Oxford.
— 1983. 'The Study of Dispute: Anthropological Perspectives', in Bossy 1983.
- Roodenburg, H. 2004. 'Social Control Viewed from Below: New Perspectives', in Roodenburg and Spierenburg 2004: 1.145–58.
- Rowlandson, J. 1996. *Landowners and Tenants in Roman Egypt: The Social Relations of Agriculture in the Oxyrhynchite Nome*. Oxford.
— 1998. *Women and Society in Greek and Roman Egypt: A Sourcebook*. Cambridge.
- Snyder, F. G. 1992 [1981]. 'Anthropology, Dispute Processes and Law: A Critical Introduction', in P. Sack and J. Aleck (eds.), *Law and Anthropology*, New York.
- Swarney, P. R. 1970. *The Ptolemaic and Roman Idios Logos*. Toronto (*Am.Stud.Pap.*, vol. 8).
- Thompson, D. J. 2001. 'Hellenistic Hellenes: The Case of Ptolemaic Egypt', in I. Malkin (ed.), *Ancient Perceptions of Greek Ethnicity*. Washington, DC.
- Turner, E. G. 1968. *Greek Papyri: An Introduction*. Oxford.